

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Гомонюк Олени Михайлівни
на дисертацію Протас Оксани Любомирівни
«Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх соціальних
працівників до роботи з обдарованими дітьми», подану на здобуття
наукового ступеня доктора педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Нове соціальне, економічне, а особливо інформаційне середовище висуває нові вимоги до особистості фахівця соціальної сфери, який є активним і творчим посередником між дитиною та її можливостями, між особистістю й перспективою її реалізації в багатовимірному світі. Вирішення цієї проблеми, розв'язання пов'язаних з нею теоретичних і методичних завдань потребує дослідження цілого комплексу її аспектів. Одному з них присвячено дисертацію Протас Оксани Любомирівни «Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми», що й визначає її актуальність.

Підтвердженням сказаному є виокремлені авторкою суперечності, що проявляються в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, зокрема, між:

- замовленням суспільства на фахівців соціальної сфери нової формації та недостатньою розробленістю теоретико-методологічних засад реалізації такої підготовки у сучасних ЗВО;
- потребами суспільства щодо виявлення його інтелектуального ресурсу, розвитку обдарованих дітей та реальним рівнем професійної готовності соціальних працівників до вирішення означених завдань;
- запитами освітньої практики на створення сучасних умов і застосування ефективних технологій освітньо-розвивального простору для майбутніх соціальних працівників та відсутністю ефективних педагогічних умов та організаційно-методичного забезпечення їхньої підготовки до означеного напрямку діяльності.

З огляду на сказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Протас Оксани Любомирівни не викликає сумнівів.

Наукова логіка та науковий апарат дослідження. Науковий апарат дисертаційного дослідження збалансований.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретичних і методичних засад професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми й експериментальній перевірці ефективності структурно-функціональної моделі її реалізації.

Об'єктом дослідження є професійна підготовка у закладах вищої освіти України майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Предмет дослідження – педагогічні умови та організаційно-методичне забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Стратегію і тактику наукового дослідження проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми обґрунтовано у концепції дослідження, основні положення якої знайшли своє відображення у **гіпотезі дослідження**.

Концепція, гіпотеза і завдання дослідження репрезентують картину спрямованості наукового пошуку, його проміжні й кінцевий результати та послідовність їх досягнення.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що:

вперше здійснено спробу екстраполяції проблеми обдарованих дітей на сферу професійної діяльності соціальних працівників; обґрунтовано теоретико-методологічні та методичні основи їхньої професійної підготовки у ЗВО (єдність системного, діяльнісного, компетентнісного, аксіологічного, акмеологічного, особистісно зорієнтованого підходів, які обумовили загальну спрямованість дослідження та принципів, зреалізованих на методологічному (науковості, історизму, системності, наступності, зв'язку теорії з практикою), загальнодидактичному (наочності, самостійності, креативності, творчості, інтеграції) та особистісному (свідомості й активності, ціннісного ставлення до знань, мобільності) рівнях; запропоновано авторську інтерпретацію понять «обдарованість», «обдарована дитина», «робота соціального працівника з обдарованими дітьми», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми», «професійна готовність соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми»; розроблено *критерії* (мотиваційно-цільовий, когнітивно-дослідницький, діяльнісно-технологічний, особистісно-творчий та рефлексивно-вольовий); показники та рівні їх сформованості до означеної діяльності у чотирьох вимірах: високий, достатній, середній, низький; визначено й обґрунтовано *педагогічні умови*: перманентне оновлення змісту навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми; забезпечення практико-орієнтованого освітнього процесу; впровадження в освітній процес *інформаційно-комунікаційних* технологій; розширення суб'єктів взаємодії у професійній підготовці соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми;

– *обґрунтовано*, змодельовано та експериментально перевірено ефективність структурно-функціональної моделі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми, що інтегрує цільовий; змістовий; теоретико-методологічний; організаційно-методичний; практичний; контрольно-результативний блоки;

– *узагальнено* досвід вивчення феномену обдарованості у педагогічній, психологічній, філософській, соціологічній літературі з

можливостями його подальшого впровадження у роботу фахівців соціальної сфери;

– *уточнено* функції фахівця означеної сфери щодо роботи з обдарованими дітьми: обґрунтовані їхні завдання у контексті дослідження – забезпечення актуалізації інтелектуально-креативних потенцій дітей та способів їх самореалізації у процесі особистісного формування; розширено та поглиблено способи виявлення особливих здібностей обдарованих дітей; укладено комплекс методик для роботи з ними у закладах та поза закладами освіти;

– *запропоновано*: шляхи співпраці закладів освіти із соціальними службами і територіальними громадами з метою реалізації розробленого нами проекту сприяння розвитку обдарованих дітей; напрями удосконалення методичної складової діяльності ЗВО для забезпечення ефективної підготовки соціальних працівників до діяльності з обдарованими дітьми;

– *подальшого розвитку* набули положення про організацію професійної підготовки фахівців соціальної сфери у ЗВО і його інформаційно-методичне забезпечення для організації різних видів діяльності та реалізації обдарованості дітей;

– *окреслено перспективи* та програмні завдання розвитку соціальної роботи в означеному напрямі в умовах оновленої соціокультурної системи.

У роботі представлено практичні доробки авторки: розроблено та апробовано навчально-методичний комплекс щодо формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми, а саме: авторського курсу «Соціально-педагогічні аспекти роботи з обдарованими дітьми»; окремі теми до освітніх компонентів для студентів за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» («Соціальна педагогіка», «Основи соціально-педагогічних досліджень», «Основи профорієнтаційної соціально-педагогічної діяльності», «Соціально-педагогічна діяльність за місцем проживання» та за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота» («Основи соціалізації особистості», «Соціальна політика», «Соціально-психологічна робота у сфері дозвілля», «Практична психологія в соціальній роботі»); методичні рекомендації до самостійної роботи студентів із опанування освітніми компонентами — «Соціально-педагогічна діяльність з обдарованими дітьми», «Основи профорієнтаційної соціально-педагогічної діяльності» за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота в громаді» за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»), методичні рекомендації із написання бакалаврських і магістерських робіт за спрямуваннями «Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми» та «Шляхи удосконалення діяльності позашкільних закладів у контексті роботи з обдарованими дітьми» за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»; практичні завдання щодо окресленого напрямку професійної діяльності в методичних рекомендаціях з організації

виробничої практики в літній період (III курс), виробничої педагогічної практики в закладах освіти (IV курс) за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»; вивчено та узагальнено досвід українських і зарубіжних ЗВО щодо діяльності з обдарованими дітьми та на цій основі рекомендовано внести зміни до навчальних та робочих програм, адаптувавши їхній зміст до вітчизняних реалій.

Понятійно-термінологічний апарат дослідження. Дисертанткою проведена значна робота щодо аналізу поняттєвого апарату з досліджуваної проблеми. Здійснено аналіз та різнобічну інтерпретацію понять «підготовка», «професійна підготовка», «обдарованість», «обдарована дитина», «робота соціального працівника з обдарованими дітьми», «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми», «професійна готовність соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми» та ін.

Змістове наповнення дисертаційного дослідження. Відповідно до логіки дисертаційного дослідження та визначеного наукового апарату розкриваються його основні положення.

Перш за все, у цьому плані необхідно відмітити підхід дисертантки щодо виокремлення положень, які, на її думку, визначають стратегію і тактику наукового дослідження проблеми професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

У дисертації систематизовано теоретичні базові відомості щодо суті професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Нам імпонує тлумачення авторкою дисертації понять *«професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми»* як володіння сукупністю знань, професійних умінь та навичок, а також сформованість їхніх особистісно-професійних якостей відповідно до запитів соціуму щодо фахівця соціальної сфери, та *«професійна готовність майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми»*, яку потрактовано як складне інтегративне особистісне утворення, що формується у процесі професійної підготовки та самовдосконалення і ґрунтується на фахових знаннях, сукупності особистісно-професійних якостей, а також уміннях виявляти і стимулювати розвиток обдарувань дітей, їх позитивної мотивації до творчої діяльності, рефлексії, що забезпечує успішну професійну роботу.

Тривалий досвід роботи у ЗВО дозволили авторці дисертації обґрунтувати власне бачення способів вирішення досліджуваної проблеми.

Оксаною Любомирівною, на нашу думку, вдало обґрунтовано структуру професійної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми; визначено критерії, показники та рівні професійної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми; проаналізовано стан її сформованості в студентів; розкрито зміст формування професійної готовності до роботи з обдарованими дітьми.

Заслуговує на позитивну оцінку розроблена структурно-функціональна модель професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Позитивним є вивчення і подання окремим підрозділом зарубіжного досвіду професійної підготовки соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Експериментальна складова дослідження включає в себе констатувальний та формувальний етапи дослідження, що у повній мірі реалізують завдання дослідження та його гіпотетичне припущення.

Достовірність результатів підтверджується теоретичним обґрунтуванням проведеного дослідження, значною вибіркою респондентів, валідними методиками, поєднанням кількісного та якісного аналізу одержаних емпіричних даних.

Особливої уваги заслуговує внесок авторки у практичну реалізацію розробленого нею навчально-методичного комплексу щодо формування професійної готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми (методичних вказівок; програм, методичних рекомендацій) у ЗВО.

Оксаною Любомирівною підготовлено методичні рекомендації до самостійної роботи студентів із опанування освітніми компонентами — «Соціально-педагогічна діяльність з обдарованими дітьми», «Основи профорієнтаційної соціально-педагогічної діяльності» за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка» та «Соціальна робота в громаді» за освітньо-професійною програмою «Соціальна робота»), методичні рекомендації із написання бакалаврських і магістерських робіт за спрямуваннями «Соціально-педагогічна робота з обдарованими дітьми» та «Шляхи удосконалення діяльності позашкільних закладів у контексті роботи з обдарованими дітьми» за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка»; практичні завдання щодо окресленого напряму професійної діяльності в методичних рекомендаціях з організації виробничої практики в літній період (III курс), виробничої педагогічної практики в закладах освіти (IV курс) за освітньо-професійною програмою «Соціальна педагогіка».

Запропонований у дослідженні комплекс педагогічних умов, форм, методів і технологій аудиторної та позааудиторної навчально-виховної роботи може використовуватися з метою вдосконалення підвищення методичної готовності викладачів щодо формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Підтвердженням цьому слугують довідки про впровадження запропонованого авторкою навчально-методичного забезпечення в освітній процес ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (акт про впровадження №03.02–10/58/1 від 23.11.2020 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт про впровадження № 07–10/ 1135 від 21.12.2020 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка про

впровадження № 9 від 17.02.21 р.), Хмельницького національного університету (довідка про впровадження №06 від 12.01.21 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (акт про впровадження № 1154–33/03 від 03.12.2020 р.), Комунального закладу вищої освіти «Хортицька навчально-реабілітаційна академія» (акт про впровадження №05– 04/ 317 від 03.03.2021 р.); у соціально-виховний процес Тисменицької ЗОШ І–ІІІ ст. Івано-Франківської обл. (довідка № 05/46 від 21.12.20 р.).

Оцінюючи позитивно виконане дисертаційне дослідження, вважаємо за доцільне висловити декілька зауважень та побажань:

1. *Методологічна основа дослідження представлена різними підходами, але бажано було б поглибити акценти на тому, що вони дають саме для формування готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.*

2. *Дисертанткою належним чином сформульовані та схарактеризовані педагогічні умови, що сприяють успішній професійній підготовці соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми. Очевидно, що визначені педагогічні умови є взаємозалежними. Однак авторкою недостатньо проаналізовано взаємообумовленість і взаємозв'язок педагогічних умов, що власне і забезпечує цілісність і системність професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми. Бажано було пояснити, виходячи з чого дисертантка їх сформулювала та чому вона взяла саме ці умови?*

3. *Не зовсім зрозуміло, чому авторка ототожнює поняття «фахова підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми» і «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми».*

4. *Бажано було б краще увіраزنити роль практики у формуванні готовності майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.*

5. *Бракує оцінних суджень дослідниці при висвітленні концептуальних поглядів деяких науковців.*

6. *Робота не позбавлена стилістичних погрешностей.*

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні думки не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертації, що здійснює певний внесок у розроблення проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Вважаю, що новаторська, теоретично і практично зорієнтована праця Протас Оксани Любомирівни відкриває нові шляхи для вдосконалення процесу професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери в закладах вищої освіти України, а також стане поштовхом до подальшого студіювання багатьох актуалізованих у рецензованій дисертації проблем.

Отже, логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, що надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності.

Робота має теоретичне і практичне значення, оскільки одержані в дисертації результати та представлені узагальнення можуть використовуватись у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників.

Висновки сформульовані дисертанткою чітко і повно, розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження.

В опублікованих за темою дисертації 36 публікаціях, серед яких одноосібна монографія, дві у співавторстві (колективні); 32 статті у наукових виданнях, з них: 12 – одноосібних у фахових виданнях України, 2 – у співавторстві; 4 – у Scopus (у співавторстві); 2 – Web of Science (у співавторстві); 3 – у зарубіжних періодичних виданнях (індексуються у міжнародних наукометричних базах даних); 9 – у збірниках матеріалів конференцій викладено основні наукові положення, зроблені у процесі наукового пошуку.

Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 13.00.04– теорія і методика професійної освіти.

Дисертаційна робота є самостійною завершеною працею на актуальну тему, в якій на основі виконаного авторкою дослідження сформульовані та обґрунтовані наукові положення, висновки і практичні рекомендації. У сукупності вони розв'язують проблему професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми.

Дисертаційна робота **«Теоретичні і методичні основи підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з обдарованими дітьми»**, є завершеною самостійно виконаною науковою працею, що відповідає чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за №656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – **Протас Оксана Любомирівна** – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології і педагогіки
Хмельницького національного
університету

О. М. Гомонюк

Підпис О. М. Гомонюк засвідчую:
Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету
доктор технічних наук,
професор

О.М. Синюк

Stamp: Хмельницький національний університет, кафедра психології і педагогіки, 28.04.2014, 30.11.14